

Informacja
dotycząca przygotowania i wdrażania
Programu Strategicznego „Błękitny San” (PSBS)

Rzeszów, 7.12.2016 r.

Uwagi wstępne

Program Strategiczny „Błękitny San” (dalej: *PSBS* lub *Program*), w świetle art. 15 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 383 ze zm.) stanowi dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, opracowany w celu efektywnej realizacji *Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2020*. Uszczegóławia on zapisy *Strategii* w zakresie zapewniającym jak najlepsze wykorzystanie zasobów endogenicznych zlokalizowanych w granicach jednostek samorządu terytorialnego objętych zasięgiem *Programu*, a tym samym stwarza warunki aktywizacji społecznej i gospodarczej w zdiagnozowanych obszarach problemowych, przy uwzględnieniu specyficznych uwarunkowań rozwojowych Podkarpacia. Poprzez zapewnienie spójności *PSBS* z krajową i regionalną polityką oraz systemem programowanego rozwoju, w procesie jego realizacji mogą być wykorzystane instrumenty finansowe przewidziane m.in. w Krajowych Programach Operacyjnych, Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, w Kontrakcie Terytorialnym, a także środki publiczne z innych źródeł.

Celem głównym *PSBS*, który uszczegóławia ogólną wizję rozwoju gmin Błękitnego Sanu jest wzrost poziomu i warunków życia mieszkańców gmin Błękitnego Sanu poprzez poprawę dostępu do miejsc pracy i usług przy efektywnym wykorzystaniu zróżnicowanych zasobów endogenicznych tego obszaru skutkujący poprawą spójności wewnętrznej i wzmocnieniu funkcjonalnych powiązań zewnętrznych, co prowadzi będzie do zmniejszania poziomu zróżnicowań rozwoju społeczno-gospodarczego Podkarpacia w układzie wewnątrzregionalnym, wzdłuż biegu rzeki San.

Prace nad Programem

Inicjatywa i idea przygotowania *Programu „Błękitny San”* nawiązują do programu o tej samej nazwie, który został przygotowany w 2003 roku przez Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego dla jednostek samorządu terytorialnego (dalej: JST) zrzeszonych w tym stowarzyszeniu. W 2012 roku grupa 32 gmin położonych nad rzeką San postanowiła podjąć działania, których efektem byłaby poprawa czystości wód rzeki oraz rozwój terenów nadbrzeżnych. W marcu 2013 roku do przedsięwzięcia przystąpiło kolejnych 16 JST z terenu województwa podkarpackiego, co pozwoliło na objęcie inicjatywą całego biegu rzeki, poczynając od źródeł w gminie Lutowiska, po jej ujście do Wisły w gminie Radomyśl nad Sanem. W rezultacie tego w dniu 9 kwietnia 2013 roku Zarząd Województwa Podkarpackiego Uchwałą Nr 222/5279/13 postanowił wraz z następującymi 48 JST z terenu regionu tj.: Gminą Lutowiska, Gminą Czarna, Gminą Solina, Gminą Baligród, Gminą Cisna, Gminą Komańcza, Miastem i Gminą Ustrzyki Dolne, Gminą Olszanica, Miastem i Gminą Zagórz, Miastem i Gminą Lesko, Miastem Sanok, Gminą Sanok, Gminą Dydnia, Gminą Nozdrzec, Miastem Dynów, Gminą Dynów, Gminą Dubiecko, Gminą Krzywca, Gminą Krasiczyn, Miastem Przemyśl, Gminą Przemyśl, Gminą Fredropol, Gminą Żurawica, Gminą Medyka, Gminą Orły, Gminą Stubno, Miastem Radymno, Gminą Radymno, Gminą Laszki, Miastem Jarosław, Gminą Jarosław, Gminą Wiązownica, Gminą Tryńcza, Miastem i Gminą Sieniawa, Miastem Leżajsk, Gminą Leżajsk, Miastem i Gminą Nowa Sarzyna, Gminą Kuryłówka, Gminą Krzeszów, Miastem i Gminą Rudnik n/Sanem, Gminą Jeżowe, Miastem i Gminą Ulanów, Gminą i Miastem Nisko, Gminą Pysznica, Miastem Stalowa Wola, Gminą Zaleszany, Gminą Gorzyce oraz Miastem i Gminą Radomyśl n/Sanem, przystąpić do opracowania *Programu Strategicznego „Błękitny San”*. W rozstrzygnięciu konkursu ofert, pracę tę powierzono zespołowi ekspertów w składzie: prof. nadzw. dr hab. Andrzej Miszczuk z Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego oraz prof. nadzw. dr hab. Paweł Churski z Zakładu Analizy Regionalnej Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, z którymi w dniu 30 lipca 2013 roku zawarta została stosowna umowa. Jednostki samorządu terytorialnego uczestniczące w przedsięwzięciu przygotowały i przekazały ekspertom oczekiwane materiały merytoryczne. Po przeprowadzeniu spotkań konsultacyjnych, w grudniu

2013 roku projekt *Programu* został przyjęty przez komisję reprezentującą Samorząd Województwa Podkarpackiego i samorządy lokalne.

Na podstawie opinii uzyskanych od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Podkarpackiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, w I półroczu 2014 roku sporządzona została przez Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie prognoza oddziaływania projektu *Programu* na środowisko. Zarząd Województwa Podkarpackiego przyjął projekty obu dokumentów, po czym poddane zostały one konsultacjom społecznym. W drugim półroczu 2014 roku Zarząd Województwa odniósł się do zgłoszonych w toku konsultacji uwag i propozycji zmian, a następnie po przeprowadzeniu konkursu ofert, zlecił ewaluację *ex ante* projektu *Programu*. Została ona zakończona u schyłku roku, a przyjęcie zmian zgłoszonych przez ewaluatora zamknęło proces przygotowania *PSBS*. *Program* został przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego uchwałą Nr 41/889/15 w dniu 7 kwietnia 2015 roku. Po realizacji obowiązków wynikających z ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 353 ze zm.), zaistniały warunki do wdrożenia *Programu*.

Priorytety i działania Programu Strategicznego „Błękitny San”

W Programie założono, że rozwój terenów położonych nad rzeką San będzie oparty na realizacji przedsięwzięć wpisujących się w następujące priorytety i działania programowe:

1. Priorytet INNOWACYJNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

1.1. Działanie – Przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych

1.2. Działanie – Wzmocnienie bazy ekonomicznej oraz poziomu i warunków życia ludności ośrodków subregionalnych i lokalnych wraz z ich powiązaniem funkcjonalnymi z otoczeniem

1.3. Działanie – Wzmacnianie powiązań systemu edukacji i nauki z gospodarką poprzez wykorzystanie inicjatyw klastrowych

1.4. Działanie – Poprawa poziomu produktywności rolnictwa i rzemiosła

2. Priorytet TURYSTYKA

2.1. Działanie – Rozwój i dywersyfikacja produktów turystycznych wraz ze zintegrowaną promocją

2.2. Działanie – Tworzenie wyspecjalizowanych klastrów turystycznych

2.3. Działanie – Skoordynowany rozwój zagospodarowania oraz poprawa funkcjonowania infrastruktury turystycznej

2.4. Działanie – Rewitalizacja, ochrona oraz promocja obiektów dziedzictwa kulturowego

3. Priorytet KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

3.1. Działanie – Zróżnicowanie oferty edukacyjnej na wszystkich poziomach kształcenia

3.2. Działanie – Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie

3.3. Działanie – Poprawa dostępności i jakości usług społecznych

3.4. Działanie – Rozwój społeczeństwa informacyjnego i przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu

4. Priorytet ŚRODOWISKO I ENERGETYKA

4.1. Działanie – Utrzymanie walorów środowiskowych i krajobrazowych

4.2. Działanie – Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk

4.3. Działanie – Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków zagrożeń wywołanych przez człowieka

4.4. Działanie – Rozwój odnawialnych źródeł energii

Do przedsięwzięć priorytetowych, o kluczowym znaczeniu dla rozwoju województwa podkarpackiego zaliczone zostały:

1. Ochrona środowiska zlewni rzeki San poprzez kompleksową gospodarkę wodno-ściekową oraz system składowania odpadów.
2. Zagospodarowanie brzegów rzeki San z uwzględnieniem infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej.
3. Modernizacja infrastruktury drogowej i kolejowej przy wykorzystaniu inwestycji łączących sieć TEN-T, poprawiających dostępność stolicy województwa oraz obniżających poziom zanieczyszczeń generowanych przez indywidualny transport samochodowy w ruchu regionalnym i lokalnym.

W związku z tym, że *Program Strategiczny „Błękitny San”* nie ma własnego budżetu przyjęto, że jego realizacja oparta zostanie na wielu źródłach i instrumentach finansowych. W szczególności będą nimi środki finansowe Unii Europejskiej, dostępne w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych, wsparte funduszami dostępnymi na poziomie regionalnym np. z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dalej: WFOŚiGW).

W kontekście zobowiązania Polski przez Unię Europejską do poprawy stanu środowiska naturalnego poprzez m.in. poprawę (uszczelnienie) gospodarki wodno-ściekowej, szczególne znaczenie przypisano realizacji przedsięwzięcia priorytetowego obejmującego kompleksową poprawę gospodarki wodno-ściekowej w zlewni rzeki San. Założono, że jednym ze źródeł finansowania tego przedsięwzięcia będzie Krajowy Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, a instrumentem, który znacznie ułatwi i stworzy preferencyjne warunki do realizacji, będzie Kontrakt Terytorialny mający formę umowy zawieranej między rządem a samorządem województwa. Umożliwi on dofinansowanie inwestycji, których celem jest poprawa gospodarki wodno-ściekowej w leżących nad Sanem aglomeracjach powyżej 10 tys. RLM. Strona rządowa dostrzegając potrzebę uzupełnienia/dopracowania formuły Kontraktu (podpisany pod koniec 2014 r. dokument ma formę umowy ramowej), w chwili obecnej pracuje nad jego uszczegółowieniem (m.in. w związku z pracami nad projektem Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju – dalej: SOR).

W kontekście prac nad Kontraktem Terytorialnym warto wspomnieć również, że od 2014 roku, gdy treść Programu Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 nie była jeszcze w pełni ukształtowana, podejmowano szereg działań mających na

celu podkreślenie rangi i znaczenia głównych rzek regionu, w tym Błękitnego Sanu. Działania te miały umożliwić jednostkom samorządu terytorialnego objętym *PSBS* pozyskanie wsparcia na działania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Próbowano m.in. wprowadzić preferencje punktowe dla podmiotów objętych ww. *Programem* w przypadku realizacji projektu na terenach interwencji *PSBS*, a także wprowadzić możliwość dofinansowania z POIiŚ 2014-2020 projektów kompleksowych włączając również obszary od 2 000 – 10 000 RLM oraz obszary nieaglomeracyjne.

Z racji kompleksowości rozwiązań programowych, wnioskowano również do Ministerstwa Środowiska o objęcie *Programu* finansowaniem z nowej transzy funduszu norweskiego, a także próbowano wpisać na listę projektów strategicznych w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju projekt pn. *Kompleksowa poprawa gospodarki wodno-ściekowej w ramach Programu Strategicznego „Błękitny San”*. W tym celu, w dniu 22 czerwca 2016 r. przekazano do Ministerstwa Rozwoju stosowną fizkę projektową. Ponadto w toku konsultacji SOR, tut. Urząd w odpowiedzi na otrzymane z Ministerstwa Rozwoju pismo zawierające prośbę o zgłaszanie propozycji zmian do Umowy Partnerstwa i Programów Operacyjnych wynikających z zapisów Strategii, w lipcu 2016 roku wskazał na potrzebę zmiany zapisów Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Infrastruktura i Środowisko w zakresie rozszerzenia katalogu interwencji przewidzianych w ramach działania 2.3 Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach. Zaproponowana przez Urząd zmiana miała na celu umożliwienie wsparcia ze środków Programu Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 przedsięwzięć, które w sposób kompleksowy rozwiązują problemy wodno-kanalizacyjne w obszarach aglomeracyjnych poniżej 10 000 RLM. Na efekty tych działań, z uwagi na brak ostatecznej treści SOR, należy poczekać.

Dla aglomeracji od 2 do 10 tys. RLM podstawowym źródłem wsparcia przedsięwzięć inwestycyjnych jest RPO WP na lata 2014-2020. Z kolei przedsięwzięcia służące poprawie gospodarki wodno-ściekowej w leżących nad Sanem terenach nieaglomeracyjnych (poniżej 2 tys. RLM), wsparte mają zostać w ramach konkursów służących realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz instrumentami finansowymi, którymi dysponuje Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. W tym celu, w dniu 20 maja 2015 roku została zawarta umowa pomiędzy Zarządem Województwa Podkarpackiego a WFOŚiGW, na mocy której Fundusz zobowiązał się

m.in. do działań informacyjnych i pomocy merytorycznej JST w przygotowaniu aplikacji służących wsparciu realizacji *Programu*, a także zadeklarował wsparcie finansowe (w formach zwrotnych i niezwrrotnych) wybranych przedsięwzięć służących poprawie stanu gospodarki wodno-ściekowej nad rzeką San.

W celu wsparcia działań objętych *PSBS*, w wybranych procedurach konkursowych związanych z realizacją Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 oraz zadań regionalnych objętych Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, zastosowane zostaną preferencje punktowe dla projektów zgłoszonych przez podmioty z terenu JST, którym dedykowano *Program*. Preferencje punktowe w RPO WP na lata 2014-2020 dotyczą działań:

- 2.1 Podniesienie efektywności i dostępności e-usług
- 4.1 Zapobieganie i zwalczanie zagrożeń
- 4.2 Gospodarka odpadami
- 4.3.1 Gospodarka ściekowa
- 4.3.2 Zaopatrzenie w wodę
- 4.4 Kultura
- 4.5 Różnorodność biologiczna (dla 4 typu projektu - *Opracowywanie: a) planów ochrony dla rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych oraz dokumentów waloryzujących obszary chronionego krajobrazu, b) inwentaryzacji przyrodniczych, na potrzeby dokumentów wymienionych w lit a), inwentaryzacji nieleśnych siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000 położonych w granicach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu, c) audytu krajobrazowego dla województwa podkarpackiego*),
- 6.1 Rozwój potencjału endogenicznego regionu (typ projektu nr 2 - *Roboty budowlane i/lub wyposażenie dotyczące infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w oparciu o istniejące zasoby przyrodnicze, przestrzenne i kulturowe, poza wskazanymi gminami uzdrowiskowymi na terenach, dla których sporządzono operat uzdrowiskowy lub które posiadają status obszaru ochrony uzdrowiskowej. W ramach 2 typu projektu możliwe są inwestycje w zakresie urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego*).

Z kolei w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 preferencje dotyczą działania Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich – poddziałanie 7.2 - Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii, typ operacji - Gospodarka wodno-ściekowa.

W ramach WFOŚiGW przewidziano także możliwość uzyskania niskooprocentowanej pożyczki na przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska zlewni rzeki San oraz Bieszczadów, polegające na wyposażeniu terenów gmin objętych PSBS lub PSRB w infrastrukturę rozwiązującą w sposób systemowy zaopatrzenie w wodę pitną oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków komunalnych, a także dotacje na ochronę wód zbiornika Solina przed zanieczyszczeniami oraz na dofinansowanie zadań polegających na wyposażeniu terenów położonych w zlewni Zbiornika we właściwą infrastrukturę systemowo rozwiązującą problem odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych. Ponadto z budżetu województwa wspierane są mniejsze przedsięwzięcia wpisujące się w realizację *PSBS*.

Rada Programowa Programu Strategicznego „Błękitny San”

System wdrażania Programu zakładał utworzenie Rady Programowej jako organu o charakterze opiniodawczo-doradczym dla Zarządu Województwa. Rada Programowa *PSBS* została powołana uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 234/4695/16 z dnia 8 listopada 2016 r. Składa się ona z 16 osób: członka Zarządu Województwa Podkarpackiego (który kieruje jej pracami), dwójga radnych Sejmiku Województwa Podkarpackiego, czterech reprezentantów JST uczestniczących w Programie, trzech osób reprezentujących sektor prywatny (przedsiębiorców), dwóch reprezentantów organizacji pozarządowych oraz Dyrektorów Departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego - właściwych w sprawach ochrony środowiska, turystyki, transportu oraz rozwoju regionalnego.

Procedurę wyłonienia członków Rady Programowej rozpoczęto w II połowie 2015 roku. Intencją podejmowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa

Podkarpackiego w tym celu działań było dotarcie do kluczowych interesariuszy *Programu*. Kandydatury członków Rady oraz ich zastępców (którzy uczestniczyć będą w jej obradach podczas ewent. nieobecności) zostały zgłoszone przez Przewodniczącego Sejmiku Województwa Podkarpackiego, Prezydenta Miasta Przemyśla, Burmistrza Miasta i Gminy Lesko, Burmistrza Gminy i Miasta Nisko, Wójta Gminy Dubiecko, Prezesa Regionalnej Izby Gospodarczej w Sanoku, Prezesa Regionalnej Izby Gospodarczej w Stalowej Woli, Prezesa Przemyskiej Agencji Rozwoju Regionalnego oraz Przewodniczącą Rady Działalności Pożytku Publicznego Województwa Podkarpackiego. Zgodnie z zapisami *Programu* Zarząd Województwa może powołać również inne osoby do składu ww. Rady.

Do zadań Rady Programowej należy:

1. Opiniowanie rocznych sprawozdań z realizacji *Programu*.
2. Opiniowanie przygotowanych przez JST propozycji zmian treści *Programu* lub zgłaszanie Zarządowi Województwa własnych projektów zmian programowych.
3. Realizowanie innych zadań zleconych przez Zarząd Województwa.

Uwagi końcowe

Zarząd Województwa Podkarpackiego, mając na celu rozwój regionu oparty na przyjętych dokumentach strategicznych i operacyjnych, przyłączył się do inicjatywy JST położonych nad Sanem, w rezultacie czego został opracowany i przyjęty *Program Strategiczny „Błękitny San”*. Dla realizacji priorytetów i działań *Programu*, a szczególnie przedsięwzięć priorytetowych o kluczowym znaczeniu dla rozwoju województwa podkarpackiego, w tym przedsięwzięcia *Ochrony środowiska zlewni rzeki San poprzez kompleksową gospodarkę wodno-ściekową*, Zarząd Województwa Podkarpackiego podejmuje starania służące ich wsparciu z zewnętrznych i wewnętrznych źródeł finansowania. Wprowadzono preferencje punktowe dla projektów zgłaszanych z obszaru objętego *Programem* w wybranych naborach konkursowych związanych z realizacją RPO WP i regionalnego zakresu PROW na lata 2014-2020. Ponadto z budżetu województwa wspierane są

przedsięwzięcia realizowane na obszarze objętym *Programem*, które wpisują się w ustalone priorytety i działania programowe.

Niewątpliwie realizacja *Programu*, pomimo zaangażowania Zarządu Województwa Podkarpackiego, jest w zasadniczym stopniu uzależniona od aktywności i zdolności aplikacyjnych JST i innych podmiotów, mających siedziby na obszarze objętym *Programem*. Podkreślić należy, że większość JST objętych *Programem*, znajduje się na terenie 11 powiatów uznanych w RPO WP za obszar szczególnego wsparcia, a miasta: Przemyśl, Jarosław, Sanok, Lesko i Stalowa Wola wchodzi w skład Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF), co stwarza dodatkową możliwość uzyskania pośredniego wsparcia dla przedsięwzięć wpisanych do *Programu Strategicznego „Błękitny San”*. Przejawem aktywności Samorządu Województwa Podkarpackiego w procesie wspierania interesariuszy *Programu* są również zorganizowane we współpracy z WFOŚiGW spotkania informacyjne oraz konferencje dedykowane uczestnikom *Programu Błękitny San* (w dn. 18 marca 2015 r. konferencja w Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej oraz 5 sierpnia 2016 r. spotkanie w Rzeszowie), a także konferencja zorganizowana przez Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego (w dn. 11-12 czerwca 2015 r. w Bachórze), w trakcie których prezentowane były możliwości pozyskania funduszy na realizację inwestycji wodno-ściekowych zgłoszonych do *Programu*.